

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHURARU (P3)

LARA 2010

MARAGA: 100

TSHIFHINGA: awara $2\frac{1}{2}$

Bammbiri ili li na masiatari a 7.

PFESESANI

1. Heḽi bammbiri ḽi na KHETHEKANYO THARU:

KHETHEKANYO YA A: Zwibveledzwa zwa vhusiki (Maanea) (50)

KHETHEKANYO YA B: Zwibveledzwa zwilapfu zwa vhudavhidzani (30)

KHETHEKANYO YA C: Zwibveledzwa zwipfufhi zwa vhudavhidzani (20)
2. Ni lavhelelwa u fhindula mbudziso NTHIHI kha KHETHEKANYO YA A, NTHIHI kha KHETHEKANYO YA B na NTHIHI kha KHETHEKANYO YA C.
3. Nḽalani nga luambo lune na khou lingwa khalwo.
4. Thomani khethekanyo INWE NA INWE kha siatari LISWA, hune ya fhelela hone ni talele.
5. Ni fanela u pulana (tsumbo: mapa wa muhumbulo/nyolo/tshati ya nyelelo/maipfi a re khii, na zwiḽwe), u vhalulula na u sedzulusa mushumo waḽu. Thomani nga u ḽwala pulane yaḽu ni kone u ḽwala tshibveledzwa.
6. Khethekanyani zwifhinga zwaḽu nga ḽdila i tevhelaho:

KHETHEKANYO YA A: minetse ya 80
KHETHEKANYO YA B: minetse ya 40
KHETHEKANYO YA C: minetse ya 30
7. Nomborani phindulo dzaḽu zwi anane na kunomborelwe kwa mbudziso.
8. Nḽalani ṽhoḽo ya phindulo yaḽu.
NI DZHIḼELE NZHELE: Musi ni tshi vhala tshivhalo tsha maipfi ni songo vhala na maipfi a ṽhoḽo ye na nanga.
9. Nḽalani zwi no vhalea, nahone nga vhuronwane.
10. Ni dzhieḽe nzhele mupeleṽo, khethekanyo ya maipfi, kushumisele kwa madanzi, zwiga zwa u vhala na tswayo khathihi na kuvhumbelwe kwa mafhungo.

KHETHEKANYO YA A: ZWIBVELEDZWA ZWA VHUSIKI (MAANE)

Fhindulani mbudziso NTHIHI kha dza malo dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yaṅu vhu vhe maipfi a u bva kha 400 u swika kha 450.

- 1.1 Hu na vhagudi vha dzhenaho tshikolo vha na dzindavhelelo dzavho lune wa wana khavho zwa pfunzo zwi tshi vha tshimbilela. Vhaṅwe vha sokou didzhenela tshikolo vha tshi ri tshobe shango ndi matakadza. Nwalani maanea ane ṱhoho ya hone ya vha heyi:

Ndavhelelo dzanga kha mulingo wa 2010

[50]

KANA

- 1.2 Fhano Afrika Tshipembe mvula dzi khou na nga ndila yo fhambanaho. Ho ḑo na inwe mvula ye ya sia yo tshinyadza vhukuma ya ita uri ni humbule inwe mvula ye ya vhuya ya na ya sia tshinyalelo. Nwalani maanea nga ṱhoho heyi:

Hezwi zwi nkhumudza mvula ye ya ḑisa tshinyalelo

[50]

KANA

- 1.3 Hu na bugu nnzhi dzine vhagudi vha vhala vha tshi itela ndivho dzo fhambanaho. Dziṅwe vha vhala nga u dza randelwa, ngeno dziṅwe vha tshi vhalela u ḑimvumvusa. Na inwi sa muṅwe wa vhavhali no no vhala bugu nnzhi dzo fhambanaho. Nwalani maanea nga ṱhoho heyi:

Bugu ye nda vhala ya ntakadzesa

[50]

KANA

- 1.4 Demokirasi yo ḑisa tshanduko na u khwinifhadza kutshilele kwa vhathu fhano Afrika Tshipembe. Fhedzi-ha, hu ḑi vha na vhathu vhane demokirasi yeneyi vha sa i pfesese. Naho zwo ralo ri ḑo ḑi dzula vhutshiloni hashu ri tshi tshila ngayo. Nwalani maanea nga ṱhoho heyi:

Vhudi na vhuvhi ha u tshila nga tshifhinga tsha demokirasi

[50]

KANA

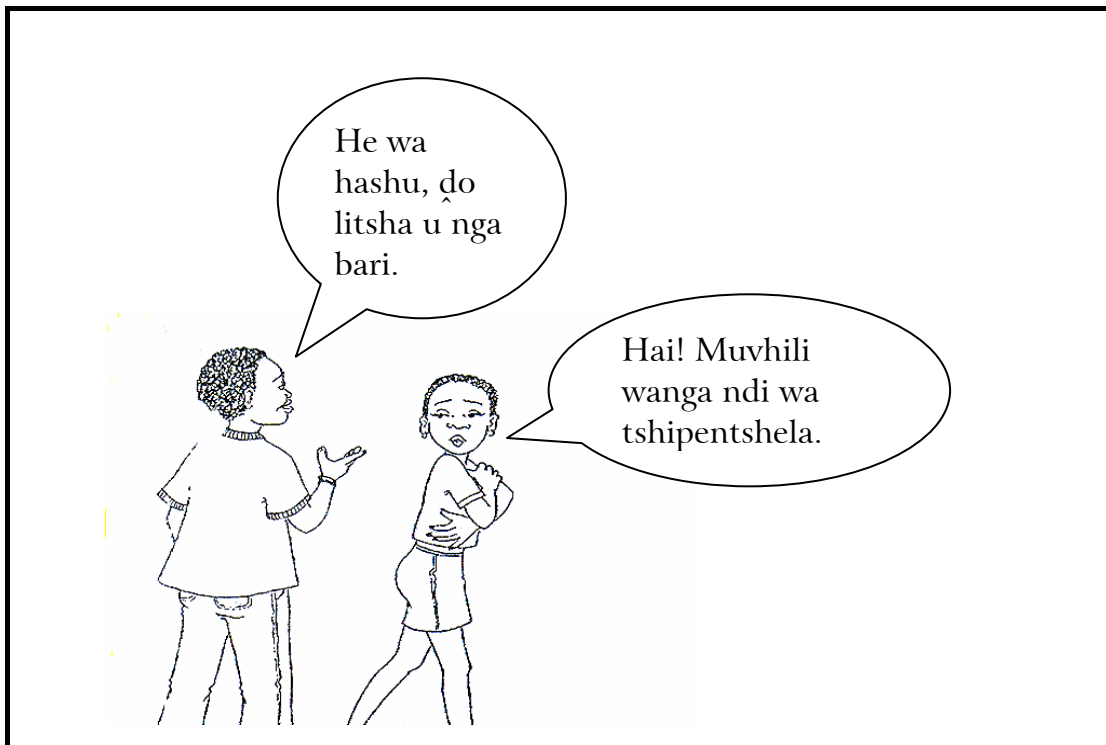
- 1.5 Vhunzhi ha vhathu vha ri matata ha vhuyedzi vhutshiloni ngeno vhañwe vha tshi ri a a vha shumela vhukuma. Nwalani maanea ni tshi tata nga ha thoho heyi:

Mathina matata a a shuma/mathina matata ha shumi

[50]

KANA

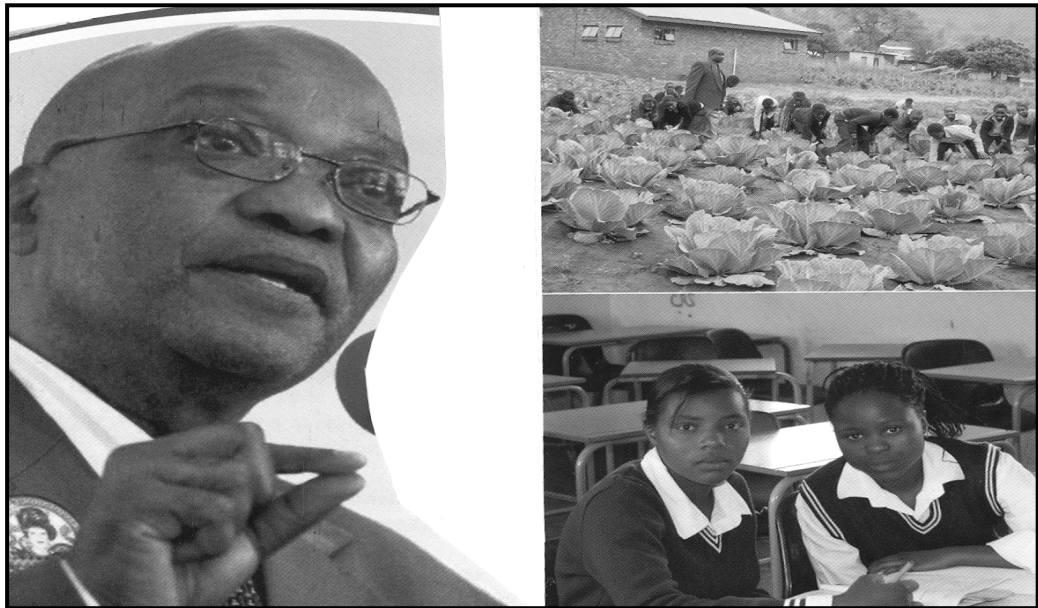
- 1.6 Talelani tshifanyiso tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u n'wala maanea ane a anana natsho nga thoho ye na tou dinangela.

[50]

KANA

- 1.7 Ṭalelani zwifanyiso zwi tevhelaho nga vhuronwane uri ni ḁo kona u ṛwala maanea ane a anana nazwo nga ṭhoho ye na tou ḁinangela.

[50]

KANA

- 1.8 Ṭalelani tshifanyiso tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni ḁo kona u ṛwala maanea ane a anana natsho nga ṭhoho ye na tou ḁinangela.

[50]

ṬHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A:

50

KHETHEKANYO YA B: ZWIBVELEDZWA ZWILAPFU ZWA VHUDAVHIDZANI

Vhalani mafhungo a tevhelaho nga vhuronwane uri ni kone u fhindula mbudziso NTHIHI kha nna dzo disendeka khao. Vhulapfu ha phindulo yanu vhu vhe maipfi a u bva kha 180 u swika 200.

Muvhunduni wa hanu hu na he ha vha hu khou lugiswa bada. Nga mulandu wa dzimvula mushumo uyu u sa vuledzwe zwavhuḁi. Khotsimunene wanu Vho-Madzhuta vho ḁo ri vha khou vhuya tshikhuwani vha sa ḁivhe tshanduko dzi no khou itwa badani; vha vho fhedza vho wana khombo ya modoro vha mbo ḁi ri sia.

2.1 NGANEAVHUTSHILO YA MUFU

Nwalani nganeavhutshilo ya khotsimunene wanu ine ya ḁo vhalwa nga ḁuvha la tshihumbudzo na nga mbulungo.

[30]**KANA****2.2 VHURIFHI HA TSHIOFISI**

Nwalelani vha ha masipala wa henefho vhurifhi ni tshi khou vhilahela nga ha khombo ye ya bveledzwa nga tshiimo tshi si tshavhuḁi tsha dzibada.

[30]**KANA****2.3 BURONTSHASI**

Nwalani burontshasi ye vha ha masipala vha i dzudzanya hu u itela u ḁivhadza vhathu nga ha fhethu ho fhambanaho dzibadani hu re na zwiimo zwine zwa nga vhangha khombo.

[30]**KANA****2.4 TSHIPITSHI**

Nwalani tshipitshi tshe vha ha masipala vha tshi vhala nga ḁuvha la tshihumbudzo tsha khotsimunene wanu.

[30]**THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 30**

KHETHEKANYO YA C: ZWIBVELEDZWA ZWIPFUFHI ZWA VHUDAVHIDZANI

Vhalani mafhungo a tevhelaho nga vhuronwane uri ni kone u fhindula mbudziso NTHIHI kha tharu dzo disendekaho khao. Vhulapfu ha phindulo yaṅu vhu vhe maipfi a u bva kha 100 u swika 120.

Mutholi we na vha ni tshi shuma khae o vha a sa ni funi zwone. Na zwino o ni vulela bindu uri ni vhumbe vhumatshelo haṅu ngaṅo. Hezwi zwo ni takadza tshoṭhe na vhabebi vhaṅu. Bindu ilo na zwino lo lugela u shuma.

3.1 KHUNGEDZELO

Nwalani khungedzelo ine khayoyi na ita uri vhathu vha divhe nga ha bindu ili na uri vha de nga vhunzhi vha ni tikedze.

[20]**KANA****3.2 NDAELA**

Vhunga inwi ni mubiki makone nwalani ndaela ya kuitele kwa saladi yo khetheaho ine na tama i tshi liwa vhumamboni ha u vula bindu laṅu.

[20]**KANA****3.3 GARATA YA THAMBO**

Nwalani garaṭa ya u ramba vhathu vhane vha do da tshimimani tsha u vula bindu ilo laṅu.

[20]**THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C:****20****MARAGAGUTE:****100**